Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (piąta izba)

z dnia 9 czerwca 2016 r.*

Odesłanie prejudycjalne — Własność intelektualna i przemysłowa — Wspólnotowa ochrona odmian roślin — Rozporządzenie (WE) nr 2100/94 — Naruszenie — Słuszne wynagrodzenie — Naprawienie szkody — Koszty sądowe i wydatki pozasądowe

W sprawie C-481/14

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Oberlandesgericht Düsseldorf (wyższy sąd krajowy w Düsseldorfie, Niemcy) postanowieniem z dnia 16 października 2014 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 30 października 2014 r., w postępowaniu:

Jørn Hansson

przeciwko

Jungpflanzen Grünewald GmbH,

TRYBUNAŁ (piąta izba),

w składzie: J.L. da Cruz Vilaça, prezes izby, F. Biltgen, A. Borg Barthet, E. Levits (sprawozdawca) i M. Berger, sędziowie,

rzecznik generalny: H. Saugmandsgaard Øe,

sekretarz: I. Illéssy, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 12 listopada 2015 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu J. Hanssona przez G. Würtenbergera, Rechtsanwalt,

— w imieniu Jungpflanzen Grünewald GmbH przez T. Leidereitera, Rechtsanwalt,

— w imieniu Komisji Europejskiej przez B. Schimę, F. Wilmana, I. Galindo Martín i B. Eggers, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 4 lutego 2016 r.,

wydaje następujący

* Język postępowania: niemiecki.

Wyrok

1 Rozpatrywany wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni rozporządzenia Rady (WE) nr 2100/94 z dnia 27 lipca 1994 r. w sprawie wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin (Dz.U. 1994, L 227, s. 1), a także dyrektywy 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz.U. 2004, L 157, s. 45).

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu między Jørnem Hanssonem a Jungpflanzen Grünewald GmbH (zwaną dalej „Jungpflanzen") w przedmiocie naprawienia szkody wynikającej z czynów stanowiących naruszenie wspólnotowego prawa do odmiany roślin.

Ramy prawne

Rozporządzenie nr 2100/94

3 Zgodnie z art. 11 rozporządzenia nr 2100/94 prawo do wspólnotowej ochrony odmian roślin przysługuje „hodowcy", czyli „[o]sob[ie], która wyhodowała lub odkryła i rozwinęła odmianę, lub jej następc[y] prawn[emu]".

4 Artykuł 13 tego rozporządzenia, zatytułowany „Uprawnienia posiadacza wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin i jego ograniczenia", stanowi:

„1. Wspólnotowe prawo do ochrony odmian roślin wywiera taki skutek, iż posiadaczowi lub posiadaczom wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin, zwanym dalej »posiadaczami«, przysługuje prawo do wykonywania działań wymienionych w ust. 2.

2. Bez uszczerbku dla przepisów art. 15 i 16, następujące działania w odniesieniu do składników odmiany lub materiału ze zbioru odmiany chronionej, zwanych dalej »materiałem«, wymagają upoważnienia posiadacza:

a) wytwarzanie lub rozmnażanie (reprodukcja);

b) przygotowanie do rozmnażania;

c) oferowanie do sprzedaży;

d) sprzedaż lub inne wprowadzenie do obrotu;

[…] Posiadacz może udzielić swojego upoważnienia na określonych warunkach i z ograniczeniami.

[…]".

5 Artykuł 94 wspomnianego rozporządzenia, dotyczący powództw cywilnych, które mogą być wniesione w przypadku naruszenia prawa do ochrony odmiany, stanowi:

„1. Każda osoba, która:

a) nie będąc do tego uprawniona podejmuje jedno z działań określonych w art. 13 ust. 2 w odniesieniu do odmiany, na którą przyznano wspólnotowe prawo do ochrony odmian roślin,

[…]

może być przedmiotem działania, podjętego przez posiadacza, mającego na celu zaniechanie naruszenia lub wypłatę słusznego wynagrodzenia lub obu.

2. Osoba, która działa umyślnie lub z niedbalstwa, jest ponadto obowiązana do naprawienia wszelkich szkód wynikających z naruszenia. W przypadkach winy nieumyślnej nieznacznego stopnia, roszczenia można zmniejszyć stosownie do stopnia winy nieumyślnej, nie mogą być one jednak mniejsze od korzyści, która odniosła osoba naruszająca prawo".

6 Uzupełniające stosowanie prawa krajowego odnośnie do naruszenia zostało uregulowane w art. 97 omawianego rozporządzenia, który stanowi:

„1. W przypadku gdy osoba odpowiedzialna za naruszenie w rozumieniu art. 94 bezpodstawnie uzyskała korzyści kosztem posiadacza prawa lub posiadacza licencji, sądy właściwe na podstawie art. 101 i 102 w odniesieniu do zwrotu tych korzyści stosują prawo krajowe, włącznie z prawem prywatnym międzynarodowym.

[…]".

Dyrektywa 2004/48

7 Motyw 17 dyrektywy 2004/48 precyzuje, że „[p]rzewidziane w [tej] dyrektywie środki, procedury i środki naprawcze w każdym przypadku powinny być ustalane tak, aby w należyty sposób uwzględniały specyfikę sprawy, włączając szczególne cechy każdego prawa własności intelektualnej, i w stosownym przypadku umyślny lub nieumyślny charakter naruszenia".

8 Motyw 26 tej dyrektywy stanowi:

„W celu naprawy [naprawienia] szkody, jaką właściciel prawa poniósł w wyniku naruszenia, którego dopuścił się naruszający, wiedząc, że wchodząc w tę [podejmując daną] działalność, dopuszcza się naruszenia, lub [gdy] istnieją rozsądne podstawy [dla] domniemania, że wiedział o możliwości powstania takiego naruszenia, suma odszkodowań przyznanych [odszkodowania przyznanego] właścicielowi praw powinna uwzględniać wszystkie właściwe aspekty, takie jak utrata przez właściciela dochodów lub nieuczciwy zysk uzyskany przez naruszającego oraz, gdzie właściwe, wszelki uszczerbek moralny, któr[y] posiadacz praw poniósł. Jako alternatywa, tam np., gdzie ustalenie sumy poniesionego uszczerbku [wartości poniesionej szkody] byłoby trudne, sumę odszkodowań [odszkodowania] można oprzeć na elementach takich jak opłaty licencyjne, honoraria autorskie lub opłaty, jakie byłyby należne, gdyby naruszający poprosił [wystąpił] o zgodę na wykorzystanie wchodzących w grę praw własności intelektualnej. Nie jest celem wprowadzenie obowiązku zastosowania odszkodowań o charakterze kary, ale dopuszczenie rekompensaty opartej na obiektywnym kryterium przy uwzględnieniu wydatków poniesionych przez właściciela praw, takich jak koszty identyfikacji i badań".

9 Zgodnie z art. 2 ust. 1 dyrektywy 2004/48:

„Bez uszczerbku dla środków przewidzianych lub środków, które mogą być przewidziane w prawie wspólnotowym lub krajowym w zakresie, w jakim te środki mogą dawać właścicielom praw większe korzyści, przewidziane niniejszą dyrektywą [środki,] procedury i środki naprawcze stosuje się, zgodnie z art. 3, do wszelkich naruszeń praw własności intelektualnej określonych w prawie wspólnotowym i/lub prawie wewnętrznym zainteresowanego państwa członkowskiego".

10 Artykuł 13 tej dyrektywy, zatytułowany „Odszkodowania”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, że na wniosek poszkodowanej strony właściwe organy sądowe nakazują naruszającemu, który świadomie lub mając rozsądne podstawy do posiadania takiej wiedzy zaangażował się w naruszającą działalność, wypłacenie podmiotowi uprawnionemu odszkodowań odpowiednich do rzeczywistego uszczerbku, jaki ten poniósł w wyniku naruszenia [odszkodowania odpowiadającego szkodzie rzeczywiście poniesionej w wyniku naruszenia].

Ustanawiając wysokość odszkodowania, organy sądowe:

a) biorą pod uwagę wszystkie właściwe aspekty, także poniesione przez poszkodowaną stronę negatywne skutki gospodarcze z utraconymi zyskami włącznie, wszelkie nieuczciwe zyski uzyskane przez naruszającego oraz, we właściwych przypadkach, elementy inne niż czynniki ekonomiczne, w rodzaju np. uszczerbku moralnego, jaki naruszenie spowodowało dla właściciela praw;

lub

b) jako alternatywa dla lit. a) mogą one, we właściwych przypadkach, ustanowić odszkodowania ryczałtowe na podstawie elementów takich, jak przynajmniej suma opłat licencyjnych, honorariów autorskich lub opłat należnych w razie poproszenia [wystąpienia] przez naruszającego o zgodę na wykorzystywanie praw własności intelektualnej, o które chodzi.

2. Jeśli naruszający zaangażował się w działanie naruszające bez swojej wiedzy lub nie mając rozsądnych podstaw do posiadania takiej wiedzy, państwa członkowskie mogą stanowić, że organy sądowe mogą zarządzić albo zwrot zysków, albo wypłacenie odszkodowań, zależnie od ustalenia [wypłacenie z góry ustalonego odszkodowania]”.

11 Artykuł 14 dyrektywy przewiduje:

„Państwa członkowskie zapewniają, że rozsądne i proporcjonalne koszty sądowe oraz inne wydatki poniesione przez stronę wygrywającą są pokrywane z reguły przez stronę przegrywającą, chyba że sprawiedliwość na to nie pozwala”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

12 Jørn Hansson jest od 1999 r. posiadaczem wspólnotowego prawa do ochrony odmiany roślin dotyczącego odmiany nr EU 4282, oznaczonej jako „Lemon Symphony” i należącej do gatunku stokrotek afrykańskich.

13 W latach 2002–2009 Jungpflanzen hodował i rozprowadzał odmianę kwiatów SUMOST 01 pod nazwą „Summerdaisy’s Alexander”.

14 Stwierdziwszy, że te dwie nazwy odpowiadają w rzeczywistości tej samej odmianie kwiatów, J. Hansson w drodze postępowania w przedmiocie środka tymczasowego wniósł do Landgericht Düsseldorf (sądu okręgowego w Düsseldorfie, Niemcy) o zakazanie Jungpflanzen sprzedaży owej odmiany. Wniosek ten oraz odwołanie wniesione przez powoda w postępowaniu głównym do Oberlandesgericht Düsseldorf (wyższego sądu krajowego w Düsseldorfie) zostały oddalone ze względu na to, iż nie wykazał on naruszenia praw do odmiany o nazwie „Lemon Symphony”.

15 Jednakże w ramach postępowania co do istoty sprawy J. Hanssonowi udało się doprowadzić do nakazania Jungpflanzen naprawienia szkody spowodowanej sprzedażą kwiatów o nazwie „Summerdaisy’s Alexander”, uznaną za naruszenie prawa do wspomnianej odmiany.

16 Co się tyczy odszkodowania za poniesioną szkodę, na podstawie art. 94 rozporządzenia nr 2100/94 Landgericht Düsseldorf (sąd okręgowy w Düsseldorfie) zasądził w pierwszej instancji na rzecz J. Hanssona kwotę 66 231,74 EUR, powiększoną o odsetki, zgodnie z tym, czego J. Hansson żądał tytułem opłat, jakie Jungpflanzen powinien był mu zapłacić za 1 512 630 roślin chronionej odmiany sprzedanych w latach 2002–2009.

17 Sąd ten nie uwzględnił jednak pozostałych żądań J. Hanssona, dotyczących zapłaty dodatku do opłaty w wysokości połowy stawki żądanej opłaty, czyli 33 115,89 EUR, wraz z odsetkami za zwłokę, oraz zwrotu kosztów postępowania w wysokości 1967,35 EUR, powiększonej o te same odsetki. Landgericht Düsseldorf (sąd okręgowy w Düsseldorfie) uznał między innymi, że J. Hansson nie mógł domagać się odszkodowania w postaci dodatku za naruszenie obciążającego pozwanego w postępowaniu głównym, ponieważ ani rozporządzenie nr 2100/94, ani dyrektywa 2004/48, ani też prawo krajowe nie przewidują zasądzenia odszkodowania mającego charakter kary.

18 Obie strony wniosły od tego wyroku apelację do sądu odsyłającego.

19 W opinii tego sądu bezsporne jest, że Jungpflanzen dopuścił się naruszenia prawa do chronionej odmiany, której dotyczy postępowanie główne. Strony nie zgadzają się jednak co do wysokości słusznego wynagrodzenia należnego w przypadku naruszenia oraz naprawienia szkody poniesionej w rozumieniu art. 94 rozporządzenia nr 2100/94.

20 Oberlandesgericht Düsseldorf (wyższy sąd krajowy w Düsseldorfie) uważa, że kwotę słusznego wynagrodzenia należy ustalić w oparciu o opłatę licencyjną, jaką w zwykłych okolicznościach uiszczono by na rzecz posiadacza wspólnotowego prawa do ochrony, poprzez odniesienie się do umów licencyjnych, które faktycznie zostały zawarte w okresie objętym naruszeniem.

21 Co się tyczy zastosowania dodatku za naruszenie, sąd odsyłający wyraża wątpliwość, że art. 94 ust. 1 rozporządzenia nr 2100/94 może stanowić podstawę dla automatycznego zryczałtowanego podwyższenia kwoty ustalonego wynagrodzenia.

22 Sądzi on jednak, że wszelka forma podwyższenia powinna uwzględniać cechy właściwe chronionej odmianie będącej przedmiotem naruszenia oraz wynikające z tego naruszenia konsekwencje praktyczne. Ponadto w słusznym wynagrodzeniu przewidzianym w art. 94 ust. 1 rozporządzenia nr 2100/94 należałoby zawrzeć odsetki liczone według stawki podstawowej powiększonej o pięć punktów procentowych rocznie.

23 Ponieważ sąd odsyłający uważa, że Jungpflanzen działał w złej wierze, pragnie on otrzymać szczegółowe wyjaśnienia co do sposobu oszacowania roszczenia o naprawienie szkody poniesionej przez posiadacza wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin, takiego jak to, o którym mowa w art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94. W szczególności nasuwa się pytanie, czy w tym zakresie za punkt odniesienia może zostać przyjęta kwota opłaty w ramach licencji zwykle udzielanej na rynku w danym regionie oraz czy kwotę tę należy podwyższyć ze względu na szczególne cechy chronionej odmiany będącej przedmiotem naruszenia oraz z uwagi na wynikające z tego naruszenia praktyczne konsekwencje.

24 Niezależnie od powyższego sąd odsyłający stoi na stanowisku, że art. 94 ust. 2 tego rozporządzenia nie może stanowić podstawy dla zryczałtowanego podwyższenia w postaci dodatku za naruszenie ani służyć jako środek do zasądzenia od podmiotu naruszającego zapłaty odszkodowania równoważnego ze zwrotem wszystkich kosztów (podróży, spotkań, nakładu czasu) poniesionych przez posiadacza praw do chronionej odmiany w związku z postępowaniem co do istoty, a także kosztów postępowania w przedmiocie środka tymczasowego.

25 W tych okolicznościach Oberlandesgericht Düsseldorf (wyższy sąd krajowy w Düsseldorfie) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy przy ustalaniu »słusznego wynagrodzenia«, jakie posiadaczowi wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin powinna wypłacić na podstawie art. 94 ust. 1 lit. a) rozporządzenia [nr 2100/94] osoba naruszająca to prawo w związku z podjęciem działań wymienionych w art. 13 ust. 2 tego rozporządzenia, do których nie została uprawniona, do zwyczajowej opłaty, jaka jest wymagana za podjęcie działań określonych w art. 13 ust. 2 rozporządzenia [nr 2100/94] w ramach licencji zwykle udzielanej na rynku w danym regionie, należy zawsze dodatkowo doliczać ryczałtowo określony »dodatek za naruszenie«? Czy wynika to z art. 13 ust. 1 zdanie drugie dyrektywy [2004/48]?

2) Czy przy ustalaniu »słusznego wynagrodzenia«, jakie posiadaczowi wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin powinna wypłacić na podstawie art. 94 ust. 1 lit. a) rozporządzenia [nr 2100/48] osoba naruszająca to prawo w związku z podjęciem działań wymienionych w art. 13 ust. 2 tego rozporządzenia, do których nie została uprawniona, oprócz zwyczajowej opłaty, jaka jest wymagana za podjęcie działań określonych w art. 13 ust. 2 rozporządzenia [nr 2100/94] w ramach licencji zwykle udzielanej na rynku w danym regionie, należy w konkretnym przypadku dodatkowo wziąć pod uwagę następujące względy i okoliczności jako czynniki zwiększające wynagrodzenie:
   a) okoliczność, że w miarodajnym okresie sporne prawo dotyczyło odmiany, która ze względu na swoje szczególne właściwości miała na rynku swoistą pozycję, gdy zwyczajową opłatę licencyjną na danym rynku ustala się w oparciu o umowy licencyjne i rozliczenia odnoszące się do spornego prawa do odmiany?

   Jeśli w rozpatrywanym przypadku należy wziąć tę okoliczność pod uwagę:

   czy zwiększenie wynagrodzenia jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy cechy uzasadniające swoistą pozycję spornej odmiany zostały wskazane w opisie ochrony odmiany?
   b) okoliczność, że w momencie wprowadzania do obrotu odmiany naruszającej sporne prawo sporna odmiana była już sprzedawana na rynku z dużym powodzeniem, dzięki czemu naruszający ograniczył własne koszty związane z wprowadzeniem do obrotu odmiany naruszającej prawo, gdy zwyczajowo obowiązującą na danym rynku opłatę licencyjną ustala się w oparciu o umowy licencyjne i rozliczenia odnoszące się do spornego prawa do odmiany;
   c) okoliczność, że naruszenie spornego prawa do odmiany było ponadprzeciętne w wymiarze czasowym, jak również pod względem liczby sprzedanych sztuk;
   d) wzgląd, że w odróżnieniu od licencjobiorcy osoba naruszająca nie ponosi ryzyka związanego z uiszczeniem opłaty licencyjnej (której nie będzie mogła odzyskać), jeżeli prawo do odmiany, wobec którego złożono wniosek o unieważnienie, zostanie później unieważnione;
   e) okoliczność, że osoba naruszająca prawo – inaczej niż miało to zazwyczaj miejsce w przypadku licencjobiorców – nie była zobowiązana do rozliczania się kwartalnie;
   f) wzgląd, że posiadacz prawa do ochrony odmiany ponosi ryzyko inflacji związane z tym, że dochodzenie jego praw rozciąga się na znaczy okres;
   g) wzgląd, że ze względu na konieczność dochodzenia swoich praw posiadacz prawa do ochrony odmiany – inaczej niż w przypadku osiągania przychodów z udzielenia licencji na sporne prawo do odmiany – nie może planować z uwzględnieniem przychodów ze spornego prawa do odmiany;
   h) wzgląd, że w związku z naruszeniem prawa do odmiany posiadacz prawa ponosi zarówno ogólne ryzyko procesowe związane z prowadzonym postępowaniem sądowym, jak i ryzyko, że ostatecznie nie uda mu się wyegzekwować swoich roszczeń od osoby naruszającej prawo;
   i) wzgląd, że w związku z naruszeniem prawa do odmiany na skutek samowolnego działania osoby naruszającej posiadaczowi prawa do odmiany zostaje odebrana możliwość swobodnego decydowania, czy w ogóle zgodziłby się na korzystanie przez osobę naruszającą z tego prawa do odmiany?

3) Czy przy ustalaniu »słusznego wynagrodzenia«, jakie posiadaczowi wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin powinna wypłacić na podstawie art. 94 ust. 1 lit. a) rozporządzenia [nr 2100/94] osoba naruszająca to prawo w związku z podjęciem działań wymienionych w art. 13 ust. 2 tego rozporządzenia, do których nie została uprawniona, należy uwzględnić także odsetki od zaległego wynagrodzenia liczone w stosunku rocznym według zwyczajowej stopy procentowej, jeśli należy przyjąć, że rozsądne strony umowy przewidziałyby takie odsetki?

4) Czy szkoda poniesiona przez posiadacza wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin, jaką osoba naruszająca »jest ponadto obowiązana do naprawienia« na podstawie art. 94 ust. 2 zdanie pierwsze rozporządzenia [nr 2100/94] w związku z podjęciem działań wymienionych w art. 13 ust. 2 tego rozporządzenia, do których nie została uprawniona, winna być obliczana w oparciu o zwyczajową opłatę, jaka jest wymagana w ramach licencji zwykle udzielanej w danym regionie na tego rodzaju działania?

5) W przypadku udzielenia na pytanie czwarte odpowiedzi twierdzącej:
   a) Czy przy opartym na zwyczajowo stosowanej na rynku opłacie licencyjnej obliczaniu szkody, jaką osoba naruszająca »jest ponadto obowiązana do naprawienia« na podstawie art. 94 ust. 2 zdanie pierwsze rozporządzenia [nr 2100/94], względy i okoliczności wskazane w pytaniu drugim lit. a)–i) lub okoliczność, że ze względu na konieczność dochodzenia swoich praw posiadacz prawa do ochrony zmuszony jest osobiście poświęcić określony czas na wykazanie naruszenia oraz na prowadzenie sprawy, jak również samemu zaangażować się w prowadzenie dochodzenia w przedmiocie naruszenia praw do ochrony roślin w zakresie właściwym dla tego rodzaju naruszeń, winny zostać uwzględnione, stanowiąc uzasadnienie dla podwyższenia opłaty licencyjnej zwyczajowo obowiązującej na danym rynku?
   b) Czy przy opartym na zwyczajowo stosowanej na rynku opłacie licencyjnej obliczaniu szkody, jaką osoba naruszająca »jest ponadto obowiązana do naprawienia« na podstawie art. 94 ust. 2 zdanie pierwsze rozporządzenia [nr 2100/94], należy zawsze dodatkowo doliczać ryczałtowo określony »dodatek za naruszenie«? Czy wynika to z art. 13 ust. 1 zdanie drugie dyrektywy [2004/48]?
   c) Czy przy opartym na zwyczajowo stosowanej na rynku opłacie licencyjnej obliczaniu szkody, jaką osoba naruszająca »jest ponadto obowiązana do naprawienia« na podstawie art. 94 ust. 2 zdanie pierwsze rozporządzenia [nr 2100/94], należy uwzględnić także odsetki od zaległego wynagrodzenia liczone w stosunku rocznym według zwyczajowej stopy procentowej, jeśli należy przyjąć, że rozsądne strony umowy przewidziałyby takie odsetki?

6) Czy art. 94 ust. 2 zdanie pierwsze rozporządzenia [nr 2100/94] należy interpretować w ten sposób, że zyski zrealizowane przez osobę naruszającą stanowią szkodę, jaką osoba naruszająca »jest ponadto obowiązana do naprawienia« w rozumieniu tego przepisu i której naprawienia można na mocy art. 94 ust. 1 rozporządzenia [nr 2100/94] dochodzić niezależnie od słusznego wynagrodzenia, o którym mowa w art. 94 ust. 1 rozporządzenia [nr 2100/94], czy też zysk należny na podstawie art. 94 ust. 2 zdanie pierwsze rozporządzenia [nr 2100/94] od osoby naruszającej działającej w złej wierze może podlegać zwrotowi jedynie alternatywnie wobec słusznego wynagrodzenia, o którym mowa we wspomnianym art. 94 ust. 1?

7) Czy przepisy krajowe, które nie zezwalają posiadaczowi prawa do ochrony odmian na dochodzenie w oparciu o przepisy prawa materialnego zwrotu zasądzonych od niego kosztów postępowania w przedmiocie środków tymczasowych w związku z naruszeniem prawa do ochrony odmiany roślin, nawet jeśli wygrał on spór w późniejszym postępowaniu co do istoty sprawy w odniesieniu do tego samego naruszenia, są niezgodne z prawem do odszkodowania przyznanym przez art. 94 ust. 2 rozporządzenia [nr 2100/94]?

8) Czy przepisy krajowe, które nie zezwalają poszkodowanemu na domaganie się, poza wąskimi ramami postępowania w przedmiocie ustalenia kosztów, odszkodowania za własny nakład czasu poświęconego na pozasądowe i sądowe dochodzenie roszczenia o naprawienie szkody, o ile nakład czasu nie wykracza poza zwykłe ramy, są niezgodne z prawem do odszkodowania przyznanym przez art. 94 ust. 2 rozporządzenia [nr 2100/94]?".

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

26 Poprzez swoje pytania sąd odsyłający pragnie w istocie poznać zasady rządzące ustalaniem i obliczaniem kwoty należnej tytułem odszkodowania i naprawienia szkody na podstawie art. 94 rozporządzenia nr 2100/94.

27 Niektóre z tych pytań dotyczą samego charakteru dwóch środków odszkodowawczych przewidzianych w tym artykule, inne odnoszą się bardziej szczegółowo do elementów składających się na podstawę obliczania słusznego wynagrodzenia przewidzianego w ust. 1 tego artykułu, a także tych składających się na podstawę ustalenia kwoty należnej tytułem naprawienia szkody poniesionej przez posiadacza praw w rozumieniu ust. 2 tego artykułu.

28 W rezultacie w pierwszej kolejności należy łącznie rozpatrzyć kwestie związane z charakterem środków odszkodowawczych przewidzianych w art. 94 rozporządzenia nr 2100/94, a następnie w drugiej kolejności szczegółowo określić elementy, które należy brać pod uwagę do celów ustalenia słusznego wynagrodzenia, o którym mowa w ust. 1 tego artykułu, oraz oszacowania roszczenia o naprawienie szkody poniesionej przez posiadacza prawa do odmiany stanowiącej przedmiot naruszenia w rozumieniu ust. 2 wspomnianego artykułu.

W przedmiocie pytań dotyczących charakteru środków odszkodowawczych przewidzianych w art. 94 rozporządzenia nr 2100/94

29 Poprzez swoje pytania pierwsze, piąte lit. b) i szóste sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy art. 94 rozporządzenia nr 2100/94 należy interpretować w ten sposób, że nakazuje on podwyższenie kwoty odszkodowania i odsetek przyznanych tytułem naprawienia szkody wynikającej z działania określonego w art. 13 ust. 2 tego rozporządzenia o dodatek za naruszenie. Ponadto zwraca się on z pytaniem, czy artykuł ten należy interpretować w ten sposób, że może on stanowić podstawę prawną do zobowiązania osoby naruszającej do zwrotu zysków zrealizowanych w wyniku tego naruszenia.

30 Po pierwsze, z brzmienia art. 94 ust. 1 i 2 rozporządzenia nr 2100/94 wynika, że przepis ten dotyczy wyłącznie naprawienia szkody poniesionej przez posiadacza wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin z powodu działania stanowiącego naruszenie prawa do tej odmiany.

31 Z jednej strony art. 94 ust. 1 tego rozporządzenia ma na celu finansowe zrekompensowanie korzyści, jaką odniosła osoba naruszająca, przy czym korzyść ta odpowiada kwocie równej opłacie licencyjnej, której osoba ta nie uiściła (zob. podobnie wyrok z dnia 5 lipca 2012 r., Geistbeck, C-509/10, EU:C:2012:416, pkt 40). W tym względzie Trybunał wyjaśnił już, że powyższy przepis nie przewiduje naprawienia szkód innych niż te związane z brakiem zapłaty „słusznego wynagrodzenia" w rozumieniu tego przepisu (zob. wyrok z dnia 5 lipca 2012 r., Geistbeck, C-509/10, EU:C:2012:416, pkt 50).

32 Z drugiej strony art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94 dotyczy poniesionej przez posiadacza szkody, jaką osoba naruszająca „jest ponadto" zobowiązana naprawić w przypadku naruszenia popełnionego „umyślnie lub z niedbalstwa".

33 Z powyższego wynika, że art. 94 tego rozporządzenia ustanawia na rzecz posiadacza wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin prawo do odszkodowania, które nie tylko jest zupełne, ale również opiera się na obiektywnej podstawie, a mianowicie pokrywa szkodę poniesioną przez tego posiadacza w następstwie działania stanowiącego naruszenie.

34 W rezultacie art. 94 wspomnianego rozporządzenia nie może być interpretowany w sposób dopuszczający zastosowanie go na korzyść tego posiadacza jako podstawy prawnej do zasądzenia od osoby naruszającej ustalonego w sposób ryczałtowy odszkodowania mającego charakter kary.

35 Przeciwnie, zakres środków odszkodowawczych należnych na podstawie art. 94 rozporządzenia nr 2100/94 musi dokładnie odzwierciedlać, tak dalece, jak to możliwe, rzeczywiste i pewne szkody poniesione przez posiadacza prawa do ochrony odmian roślin w wyniku naruszenia.

36 Po drugie, taka wykładnia jest zgodna z celami dyrektywy 2004/48, która ustanawia minimalne standardy dotyczące poszanowania praw własności intelektualnej w ogóle.

37 Przede wszystkim na podstawie motywu 17 tej dyrektywy przewidziane w niej środki odszkodowawcze w każdym przypadku powinny być ustalane tak, aby w należyty sposób uwzględniały specyfikę sprawy.

38 Następnie, motyw 26 wspomnianej dyrektywy stanowi, że naprawienie szkody nie ma na celu wprowadzenia obowiązku zastosowania odszkodowań o charakterze kary.

39 Wreszcie, art. 13 ust. 1 dyrektywy 2004/48 precyzuje, iż państwa członkowskie zapewniają, że na wniosek poszkodowanej strony właściwe organy sądowe nakazują osobie naruszającej wypłacenie posiadaczowi naruszonego prawa odszkodowania dostosowanego do rzeczywistego uszczerbku, jaki ten poniósł w wyniku naruszenia.

40 W tych okolicznościach art. 94 rozporządzenia nr 2100/94 nie zezwala na zasądzenie od osoby naruszającej zapłaty zryczałtowanego dodatku za naruszenie, takiego jak opisany przez sąd odsyłający, ponieważ taki dodatek niekoniecznie odzwierciedla szkodę poniesioną przez posiadacza prawa do odmiany będącej przedmiotem naruszenia, nawet jeżeli dyrektywa 2004/48 nie zakazuje państwom członkowskim przewidzenia środków stanowiących dalej idącą ochronę.

41 Jednocześnie powyższy artykuł nie zezwala posiadaczowi wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin na dochodzenie zwrotu korzyści i zysku uzyskanych przez osobę naruszającą. Zarówno słuszne wynagrodzenie, jak i przysługujące na mocy art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94 roszczenie o naprawienie szkody muszą zostać określone na podstawie szkody poniesionej przez poszkodowanego, a nie w zależności od korzyści uzyskanej przez osobę naruszającą.

42 Nawet jeżeli ust. 2 tego artykułu odnosi się do „korzyści, którą odniosła osoba naruszająca prawo", to nie przewiduje on jednak, że sama ta korzyść winna zostać uwzględniona przy ustalaniu zakresu faktycznie przyznanej posiadaczowi finansowej rekompensaty. Ponadto należy podkreślić, że co się tyczy powództwa o zwrot korzyści uzyskanej przez osobę naruszającą, art. 97 rozporządzenia nr 2100/94 wyraźnie odsyła do prawa krajowego państw członkowskich.

43 Z powyższych rozważań wynika, że odpowiedź na pytania pierwsze, piąte lit. b) i szóste winna brzmieć, iż art. 94 rozporządzenia nr 2100/94 należy interpretować w ten sposób, że przyznane w nim posiadaczowi prawa do chronionej odmiany roślin prawo do odszkodowania rozciąga się na całość poniesionej przez niego szkody, jednak artykuł ten nie może stanowić podstawy dla nałożenia zryczałtowanego dodatku za naruszenie ani dla zwrotu zysków i korzyści uzyskanych przez osobę naruszającą.

W przedmiocie pytań dotyczących sposobów ustalania przewidzianych w art. 94 rozporządzenia nr 2100/94 odszkodowań i środków z tytułu naprawienia szkody

W przedmiocie słusznego wynagrodzenia przewidzianego w art. 94 ust. 1 rozporządzenia nr 2100/94

44 Poprzez pytania drugie i trzecie sąd odsyłający pragnie w istocie poznać elementy, jakie należy brać pod uwagę do celów określenia słusznego wynagrodzenia przewidzianego w art. 94 ust. 1 rozporządzenia nr 2100/94. W szczególności zmierza on do ustalenia, w jakim stopniu przy dokonywaniu tego określenia należy uwzględniać niektóre szczególne okoliczności.

45 Omawiany przepis rozporządzenia nr 2100/94 ma na celu zrekompensowanie korzyści, jaką odniosła osoba naruszająca, przy czym korzyść ta odpowiada kwocie równej opłacie licencyjnej, której osoba ta nie uiściła ze szkodą dla posiadacza praw (wyrok z dnia 5 lipca 2012 r., Geistbeck, C-509/10, EU:C:2012:416, pkt 40).

46 Trybunał orzekł już w przeszłości, że przepis ten ma na celu naprawienie szkody poniesionej przez posiadacza prawa do ochrony odmian będącego poszkodowanym wskutek naruszenia prawa ochronnego (wyrok z dnia 5 lipca 2012 r., Geistbeck, C-509/10, EU:C:2012:416, pkt 36).

47 W związku z tym, aby ustalić „słuszne wynagrodzenie" w rozumieniu tego przepisu, za podstawę obliczania należy przyjąć kwotę równą opłacie należnej za produkcję licencjonowaną (wyrok z dnia 5 lipca 2012 r., Geistbeck, C-509/10, EU:C:2012:416, pkt 37).

48 W tym celu, z punktu widzenia ustalenia słusznego wynagrodzenia należnego w przypadku naruszenia prawa ochronnego, właściwą podstawę obliczenia mogłaby stanowić wysokość opłaty podlegającej uiszczeniu z tytułu licencjonowanej produkcji danej odmiany roślin, takiej jak ta, o której mowa w art. 14 ust. 3 rozporządzenia nr 2100/94.

49 Do sądu odsyłającego należy jednak zbadanie, czy przytoczone przez niego w postanowieniu odsyłającym konkretne okoliczności odpowiadają okolicznościom występującym w kontekście opłaty, którą może on przyjąć za punkt odniesienia przy ustalaniu wysokości stosownego wynagrodzenia.

50 W tych ramach należy uściślić, że zadaniem sądu odsyłającego jest rozważenie, czy w świetle owych okoliczności w danym przypadku wysokość opłaty powinna zostać podwyższona, z zastrzeżeniem, że każda z tych okoliczności nie może zostać wzięta pod uwagę więcej niż jeden raz, gdyż w przeciwnym wypadku doszłoby do naruszenia zasady całościowego i obiektywnego naprawienia szkody, która wynika z art. 94 rozporządzenia nr 2100/94.

51 Niezależnie od powyższego Trybunał miał już okazję wyjaśnić, iż art. 94 ust. 1 rozporządzenia nr 2100/94 należy interpretować w ten sposób, że poprzestaje on na ustanowieniu słusznego wynagrodzenia w przypadku niezgodnego z prawem wykorzystania odmiany roślin i nie przewiduje innego odszkodowania niż odszkodowanie związane z brakiem zapłaty tego wynagrodzenia, wykluczając w związku z tym z kwoty tego wynagrodzenia wydatki poniesione na kontrolowanie poszanowania praw uprawnionego z tytułu danej odmiany (zob. wyrok z dnia 5 lipca 2012 r., Geistbeck, C-509/10, EU:C:2012:416, pkt 50, 51).

52 Z powyższej wykładni wynika, że słuszne wynagrodzenie w rozumieniu tego przepisu obejmuje szkody ściśle związane z brakiem zapłaty tego wynagrodzenia.

53 Do takich szkód można zaliczyć odsetki za zwłokę z powodu opóźnionego uiszczenia należnej zwykle opłaty, a fortiori gdy jest to postanowienie umowne, które rozsądne i uważne strony zawarłyby w swojej umowie, o ile przyjęta za punkt odniesienia opłata nie uwzględnia takich odsetek.

54 W konsekwencji na pytania drugie i trzecie należy odpowiedzieć, iż pojęcie słusznego wynagrodzenia, przewidzianego w art. 94 ust. 1 rozporządzenia nr 2100/94, należy interpretować w ten sposób, że mieszczą się w nim, poza uiszczeniem zwyczajowej opłaty, która byłaby należna za licencjonowaną produkcję, wszystkie szkody ściśle związane z brakiem uregulowania tej opłaty, mogące obejmować w szczególności zapłatę odsetek za zwłokę. Do sądu odsyłającego należy określenie okoliczności, które wymagają podwyższenia wspomnianej opłaty, z zastrzeżeniem, że każda z tych okoliczności nie może podlegać uwzględnieniu więcej niż jeden raz przy ustalaniu wysokości słusznego wynagrodzenia.

W przedmiocie naprawienia poniesionej szkody przewidzianego w art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94

55 Poprzez pytania czwarte, piąte lit. a) i c), siódme oraz ósme sąd odsyłający pragnie w istocie poznać elementy, jakie należy brać pod uwagę do celów oszacowania roszczenia o naprawienie szkody przewidzianego w art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94. W szczególności zmierza on do ustalenia, czy za podstawę obliczenia kwoty przyznanego na tej podstawie odszkodowania należy przyjąć kwotę opłaty należnej za licencjonowaną produkcję oraz czy naprawienie szkody może obejmować zwrot kosztów sądowych poniesionych w związku z postępowaniem w przedmiocie środka tymczasowego, jak również zwrot ewentualnych wydatków pozasądowych.

56 Co się tyczy, po pierwsze, zakresu tego naprawienia szkody, z pkt 34–44 niniejszego wyroku wynika, że art. 94 rozporządzenia nr 2100/94 ma na celu całościowe i obiektywne naprawienie szkody poniesionej przez posiadacza praw do odmiany będącej przedmiotem naruszenia. Aby doszło do takiego naprawienia, posiadacz praw powinien przedstawić dowody wykazujące, że jego szkoda wykracza poza elementy objęte słusznym wynagrodzeniem przewidzianym w ust. 1 tego artykułu.

57 W związku z tym wysokość zwyczajowej opłaty z tytułu licencjonowanej produkcji nie może per se służyć za podstawę oszacowania tej szkody. Taka opłata pozwala bowiem na obliczenie słusznego wynagrodzenia przewidzianego w art. 94 ust. 1 rozporządzenia nr 2100/94 i niekoniecznie musi wykazywać związek ze szkodą, która pozostaje nienaprawiona.

58 Niezależnie od powyższego warto jednak z jednej strony przypomnieć, że okoliczności, które uzasadniły podwyższenie zwyczajowej opłaty należnej za licencjonowaną produkcję przy obliczaniu słusznego wynagrodzenia, nie mogą zostać uwzględnione po raz drugi przy rozpatrywaniu roszczenia o naprawienie szkody przewidzianego w art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94.

59 Z drugiej strony do sądu odsyłającego należy przeprowadzenie oceny, w jakim stopniu podnoszone przez posiadacza praw do odmiany będącej przedmiotem naruszenia szkody mogą zostać precyzyjnie dowiedzione lub czy konieczne jest ustalenie zryczałtowanej kwoty, najlepiej odzwierciedlającej rzeczywisty charakter tych szkód. W tych ramach do kwoty ustalonej tytułem naprawienia szkody można doliczyć – jeżeli wydaje się to uzasadnione – odsetki za zwłokę liczone według zwykle obowiązujących stawek.

60 Po drugie, co się tyczy tego, co może się składać na szkodę podlegającą naprawieniu, należy zauważyć, że art. 94 rozporządzenia nr 2100/94 nie zawiera żadnego wskazania w tym względzie. Jednakże, nie dysponując bardziej szczegółowymi informacjami na temat obowiązujących w tej dziedzinie przepisów prawa krajowego, należy podkreślić, że art. 14 dyrektywy 2004/48 precyzuje w istocie, iż koszty poniesione przez stronę wygrywającą są pokrywane z reguły przez stronę przegrywającą.

61 Z jednej strony, jeżeli chodzi o koszty postępowania w przedmiocie środka tymczasowego, które poprzedziło postępowanie główne, z postanowienia odsyłającego wynika, że kosztami tego postępowania został obciążony powód w postępowaniu głównym. W rezultacie nie ma więc przeszkód, by ustawodawstwo krajowe nie przewidywało zwrotu tych kosztów przy oszacowywaniu szkody podlegającej naprawieniu na podstawie art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94.

62 Z drugiej strony, co się tyczy wydatków pozasądowych, ściśle związanych w szczególności z nakładem czasu poświęconego przez poszkodowanego na dochodzenie jego praw, Trybunał orzekł już, że art. 14 dyrektywy 2004/48 ma na celu wzmocnienie poziomu ochrony własności intelektualnej poprzez zapobieżenie temu, by strona poszkodowana była odwodzona od wszczęcia postępowania sądowego służącego ochronie jej praw (zob. wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., Diageo Brands, C-681/13, EU:C:2015:471, pkt 77).

63 W tych okolicznościach sąd odsyłający powinien zweryfikować, czy przewidywalne koszty sądowe, którymi może zostać obciążony poszkodowany, są na tyle wysokie, że mogą odwieść go od dochodzenia swoich praw na drodze sądowej, zważywszy na pozostałe koszty, które musi on pokryć tytułem poniesionych wydatków pozasądowych, oraz na ich użyteczność z punktu widzenia powództwa głównego o naprawienie szkody.

64 Odpowiedź na pytania czwarte, piąte lit. a) i c), siódme i ósme winna zatem brzmieć następująco: art. 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94 należy interpretować w ten sposób, że wysokość szkody, której dotyczy ten przepis, należy ustalać na podstawie konkretnych danych przedstawionych w tym zakresie przez posiadacza praw do odmiany będącej przedmiotem naruszenia, w razie potrzeby w drodze posłużenia się metodą ryczałtową, jeżeli wspomniane dane nie dają się wymiernie oszacować. Powyższy przepis nie stoi na przeszkodzie temu, by koszty poniesione w związku z postępowaniem w przedmiocie środka tymczasowego, które zakończyło się oddaleniem wniosku, nie zostały uwzględnione przy oszacowaniu tej szkody, podobnie jak wydatki pozasądowe poniesione w związku z postępowaniem co do istoty sprawy. Nieuwzględnienie tych wydatków jest jednak podporządkowane warunkowi, że koszty sądowe, którymi może zostać obciążony poszkodowany, nie będą na tyle wysokie, by odwieść go od dochodzenia swoich praw na drodze sądowej, zważywszy na pozostałe koszty, które musi on pokryć tytułem poniesionych wydatków pozasądowych, oraz na ich użyteczność z punktu widzenia powództwa głównego o naprawienie szkody.

W przedmiocie kosztów

65 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (piąta izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 94 rozporządzenia Rady (WE) nr 2100/94 z dnia 27 lipca 1994 r. w sprawie wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin należy interpretować w ten sposób, że przyznane w nim posiadaczowi prawa do chronionej odmiany roślin prawo do odszkodowania rozciąga się na całość poniesionej przez niego szkody, jednak artykuł ten nie może stanowić podstawy dla nałożenia zryczałtowanego dodatku za naruszenie ani dla zwrotu zysków i korzyści uzyskanych przez osobę naruszającą.**

2) **Pojęcie słusznego wynagrodzenia, przewidzianego w art. 94 ust. 1 rozporządzenia nr 2100/94, należy interpretować w ten sposób, że mieszczą się w nim, poza uiszczeniem zwyczajowej opłaty, która byłaby należna za licencjonowaną produkcję, wszystkie szkody ściśle związane z brakiem uregulowania tej opłaty, mogące obejmować w szczególności zapłatę odsetek za zwłokę. Do sądu odsyłającego należy określenie w rozpatrywanym przez niego sporze okoliczności, które wymagają podwyższenia wspomnianej opłaty, z zastrzeżeniem, że każda z tych okoliczności nie może podlegać uwzględnieniu więcej niż jeden raz przy ustalaniu wysokości słusznego wynagrodzenia.**

3) **Artykuł 94 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94 należy interpretować w ten sposób, że wysokość szkody, której dotyczy ten przepis, należy ustalać na podstawie konkretnych danych przedstawionych w tym zakresie przez posiadacza praw do odmiany będącej przedmiotem naruszenia, w razie potrzeby w drodze posłużenia się metodą ryczałtową, jeżeli wspomniane dane nie dają się wymiernie oszacować. Powyższy przepis nie stoi na przeszkodzie temu, by koszty poniesione w związku z postępowaniem w przedmiocie środka tymczasowego, które zakończyło się oddaleniem wniosku, nie zostały uwzględnione przy oszacowaniu tej szkody, podobnie jak wydatki pozasądowe poniesione w związku z postępowaniem co do istoty sprawy. Nieuwzględnienie tych wydatków jest jednak podporządkowane warunkowi, że koszty sądowe, którymi może zostać obciążony poszkodowany, nie będą na tyle wysokie, by odwieść go od dochodzenia swoich praw na drodze sądowej, zważywszy na pozostałe koszty, które musi on pokryć tytułem poniesionych wydatków pozasądowych, oraz na ich użyteczność z punktu widzenia powództwa głównego o naprawienie szkody.**

Podpisy